

Asia: VN/9765/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimistä annettujen direktiivien täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan yleiset huomiot esityksestä

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimistä annettujen direktiivien täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi.

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia.

Pydyttynä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

Suomen Asianajajat pitää esityksen tavoitteita kannatettavina. EU:n yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimiä koskevien direktiivien täytäntöönpanolla vahvistetaan syrjinnän uhrien oikeussuojaa, viranomaisten riippumattomuutta ja toiminnan läpinäkyvyyttä. Esityksellä on myös selkeitä vaikutuksia oikeudenkäyntimenettelyihin ja oikeussuojakeinoihin, minkä vuoksi Suomen Asianajajat pitää tärkeänä arvioida ehdotuksia erityisesti oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin, prosessuaalisen tasapuolisuuden ja asianajajan roolin näkökulmasta.

Huomiot oikeudenkäyntiin liittyvistä ehdotuksista: a) hyvityskanteen määräajan keskeytyminen valtuutetun johtaman sovintomenettelyn ajaksi sekä yhdenvertaisuuslain mukaisissa asioissa lautakunnan

ratkaisun lainvoimaiseksi tuloon asti ja b) tasa-arvovaltuutetun oikeus tulla kuulluksi tuomioistuimessa tasa-arvolain soveltamista koskevissa asioissa

-

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelinten riippumattomuus ja siihen liittyvät muutosehdotukset: lautakunnan henkilöstön nimittämistoimivalta ja valtuutettujen sidonnaisuusilmoitukset

Valtuutettujen riippumattomuus ja sisäinen organisointi

Suomen Asianajajat pitää myönteisenä, että esityksessä vahvistetaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovaltuutettujen riippumattomuutta sekä säädetään läpinäkyvistä menettelyistä, jotka koskevat sidonnaisuuksia ja sisäistä organisointiä. Riippumattomuus on keskeinen edellytys viranomaistoiminnan uskottavuudelle ja oikeusturvan toteutumiselle.

Suomen Asianajajat kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että direktiivien edellyttämä sisäinen eriyttäminen (uhrien tukeminen vs. syrjinnän arviointi) toteutetaan joustavasti ja viranomaisten toiminnan tosiasialliset resurssit huomioon ottaen. Erityisesti pienissä viranomaisissa liiallinen muodollinen eriyttäminen voi johtaa hallinnolliseen kuormitukseen ilman vastaavaa oikeusturvahyötyä.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun ja tasa-arvovaltuutetun työn järjestämiseen liittyvät asiat: toimivallan delegointimahdollisuus, toimiston sisäinen organisointi, kertomusten sisältö, syrjintää epäilevälle annettavat tiedot

Toimivallan delegointi esittelijöille

Esityksessä ehdotetaan, että valtuutetut voisivat siirtää toimivaltaa esittelijöille asioissa, joissa lain soveltamiskäytäntö on vakiintunut. Suomen Asianajajat pitää tätä lähtökohtaisesti perusteltuna keinona turvata asioiden joutuisampi käsittely ja hallintolain mukainen viivytyksettömyys.

Suomen Asianajajat korostaa kuitenkin, että delegoinnin rajat tulee määritellä selkeästi ja ennakoitavasti, ja oikeudellisesti merkittävät, tulkinnanvaraiset tai periaatteellisesti tärkeät kysymykset tulee aina ratkaista valtuutetun itsensä toimesta.

On tärkeää, että delegointia koskevat käytännöt ovat avoimia myös asianosaisten ja heidän avustajiensa kannalta, jotta on selvää, milloin kyse on viranomaisen vakiintuneesta ohjeistuksesta ja milloin painoarvoltaan merkittävästä kannanotosta.

Valtuutettujen rooli tuomioistuimissa

Suomen Asianajajat pitää perusteltuna sitä, että tasa-arvovaltuutetulle säädetään oikeus tulla kuulluksi tuomioistuimessa tasa-arvolain soveltamista koskevissa asioissa. Asiantuntijaviranomaisen kuuleminen voi lisätä oikeudenkäyntien laatua ja edistää lain yhdenmukaista soveltamista.

Samalla Suomen Asianajajat korostaa, että valtuutettujen roolin tulee pysyä asiantuntija- ja yleisen edun valvojana, ei yksittäisen osapuolen tosiasiallisena tukijana. Prosessuaalisen tasapuolisuuden ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin näkökulmasta on tärkeää, että tuomioistuin ja asianosaiset hahmottavat selkeästi valtuutetun roolin, ja valtuutetun kuuleminen ei johda tosiasialliseen epäsymmetriaan osapuolten välillä.

Sovintomenettely ja kanneaikojen keskeytyminen

Suomen Asianajajat pitää erittäin myönteisenä ehdotusta, jonka mukaan hyvityskanteen määräajan kulumisen keskeytyy valtuutetun johtaman sovintomenettelyn ajaksi. Tämä parantaa aidosti mahdollisuuksia sovinnollisiin ratkaisuihin ilman, että syrjinnän uhrin oikeus tuomioistuinkäsittelyyn vaarantuu.

Suomen Asianajajat katsoo kuitenkin tärkeäksi, että sovintomenettelyn alkaminen ja päättyminen dokumentoidaan selkeästi, ja osapuolille sekä heidän avustajilleen on yksiselitteistä, milloin kanneaika on keskeytynyt ja milloin se alkaa uudelleen kulua.

Tämä on välttämätöntä oikeusvarmuuden ja asianajajan vastuun kannalta.

Hyvityskanteen määräajan jatkuminen lautakuntaratkaisun lainvoimaisuuteen asti

Suomen Asianajajat pitää perusteltuna ehdotusta, jonka mukaan hyvityskanteen määräaika ei ala kulua uudelleen ennen kuin yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan ratkaisu on lainvoimainen. Tämä vahvistaa syrjinnän uhrien oikeussuojaa ja tekee lautakuntamenettelystä aidosti matalan kynnyksen oikeussuojakeinon.

Samalla on kuitenkin tärkeää tunnistaa, että kanneaikojen merkittävä pidentyminen lisää epävarmuutta vastapuolen näkökulmasta. Suomen Asianajajat pitää siksi tärkeänä, että menettelyiden kokonaisuudesta seurataan ja arvioidaan jatkossa.

Lausuntojen ja ratkaisukäytännön avoimuus

Velvollisuus julkaista tiivistelmiä merkittävimmistä lausunnoista ja eritellä syrjintää koskevia tietoja parantaa oikeudellista ennakoitavuutta ja mahdollistaa asianajajille ja tuomioistuimille paremman kokonaiskuvan viranomaisten ratkaisukäytännöstä.

Suomen Asianajajat korostaa, että julkaisemisessa tulee huolellisesti huomioida yksityisyyden suoja, henkilötietojen anonymisointi, ja se, ettei yksittäisiä henkilöitä tai toimijoita voida tunnistaa epäsuorasti.

Yhteenveto

Suomen Asianajajat katsoo, että hallituksen esityksen luonnos toteuttaa direktiivien vaatimukset pääosin asianmukaisesti ja vahvistaa oikeusturvaa. Asianajajakunnan kannalta keskeistä on, että jatkovalmistelussa ja soveltamiskäytännössä varmistetaan prosessuaalinen tasapuolisuus tuomioistuimissa, delegointisäännösten selkeä ja rajattu käyttö, sovintomenettelyjen ja määräaikaisten oikeusvarmuus, sekä viranomaistoiminnan avoimuus yksityisyyttä kunnioittaen.

Näillä edellytyksillä Suomen Asianajajat voi pitää esitystä perusteltuna ja oikeusturvaa vahvistavana.

Huomiot yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimitystä annettujen direktiivien sellaisista säännöksistä, joiden ei esitysluonnoksessa ole katsottu edellyttävän lainsäädäntömuutoksia

-

Huomiot ehdotusten vaikutuksista

-

Muut huomiot

-

Enne Heidi
Suomen Asianajajat